

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2014/04/vajda-barnabas-a-helytortenet-es-a-regionalis-tortenelemtanitanasnak-lehetosegeirol-szlovakiaban-05-01-10/>

Vajda Barnabás

A helytörténet és a regionális történelem tanításának lehetőségeiről Szlovákiában

1989-ig a regionális történelem tanításának Szlovákiában nem voltak bejáratos útjai. Hogy ez miért volt így, azt hosszasan lehetne elemezni a kommunista Csehszlovákia oktatási keretei között, de az bizonyos, hogy jelentős szerepe volt benne a kor ideologikus terheltségeinek, konkrétan annak, hogy 1945 és 1989 között az iskola (s különösen a történelemtankönyvek) a mindenkor csehszlovák és/vagy kommunista ideológia készsleges propagandaeszközei voltak.

A rendszerváltás, és főleg a 2000 utáni évek kisebb-nagyobb oktatásügyi reformjai után a helyi és a regionális történelem tanításának, az azzal való iskolai foglalkozásnak a lehetőségei némileg megnöttek. Ez idő óta a téma néhány kötelező alapiskolai tantárgy részét képezi, többek között a földrajzét, a honismeretét, a történelemét, részben a magyar irodalomét is. Nagyjából ugyanezen idő óta létezik egy különálló alapiskolai tantárgy, amelynek szlovákul „*Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra*” a hivatalos neve. Bár a megnevezés pontos magyar fordítása „*Regionális nevelés és hagyományos népi kultúra*”, ennek ellenére ezt a tantárgyat azok, akik tanítják, magyarul egyszerűen „*régióismeretnek*” nevezik.

A régióismeret mint tantárgy a szlovákiai alapiskolák felső tagozatán (az 5–9. osztályokban, azaz a 11–15 éves tanulók számára) egy ún. nem kötelező (több tantárgyon átívelő) kereszttantárgy, amit a tanulók szabadon választhatnak, és amelyet a gyakorlatban rendszerint délutáni foglalkozásként tartanak. Az oktatási minisztérium által megadott tartalmi leírás szerint a régióismeret szervesen kötődik egy másik kereszttantárgyhoz, a multikulturális neveléshez, de ahhoz képest még mélyebben foglalkozik „*a Szlovák Köztársaság emberi értékeivel, anyagi és szellemi kulturális örökségével*”. Bár a további tantárgyleírás azt mondja, hogy a régióismeret több különböző szakterület elemeiből építkezik (földrajz, honismeret, művészettörténet, nyelvtudomány stb.), a részletes leírás alapján feltűnő, hogy a tantárgy nagyon erősen történelempontú.¹ A szöveg nemcsak, hogy sokszor említ történelmi kulcsfogalmakat („*kulturális örökség, elődök, a saját település történelmének és kultúrájának a megismerése, kulturális identitás, patriotizmus*” stb.), de olyan teljes témákat ajánl, amelyek részei az alapiskolás történelem-tananyagnak is, mint pl. családfakutatás, emlékezet és történelem, történelmi tudat stb.

Külön elemzést kívánna és érdemelne, hogy a szlovák központi curriculumban ekként leírt régióismeret tantárgy a szlovákiai magyar alapiskolákban mennyiben, milyen mértékben és pontosan hogyan illeszthető be a helyi iskolai tanulmányi programba, különös tekintettel a tanulók magyar kulturális kötődéseire. Tömören: szerintem beilleszthető. Saját konkrét tapasztalat hiányában azonban a továbbiakban inkább azt firtatom, hogy sajnos nem létezik a tárgyról országos áttekintés, ezért nem lehet tudni, hogy az országban hány alapiskolában tanítanak régióismeretet, arról pedig végképp fogalma sincs senkinek, hogy ha tartanak ilyen órákat, azokat milyen tartalommal töltik meg és milyen pedagógiai módszertannal oktatják. Csupán néhány töredékes adatból lehet bizonyos következtetéseket levonni. Az e tantárgyat

Vajda Barnabás: A helytörténet és a regionális történelem tanításának lehetőségeiről Szlovákiában

oktató pedagógusok (pl. Mészáros Magdolna, Darnai Zsolt, Győző Andrea) szerint valószínűleg kevés helyen.

Tény, hogy 2005 után (összefüggésben a fentebb említett tanügyi reformokkal) mind a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, mind a Katedra Társaság szervezett ilyen témájú találkozót, konferenciákat, szakmai összejöveteleket, sőt született pár kiadvány is e témában². Pontosán lehet továbbá tudni, hogy nem egy pedagógus kolléga minden nehézség ellenére tanít régióismeretet, például Felsőszeliben, Komáromban, Nagymácsédon, Nagymegyerén, Bakán, hogy csak a saját korlátozott ismereteimre támaszkodjak. Szlovák kollégákkal való beszélgetésekből tudom, hogy pl. az egyik zólyomi szlovák alapiskolában tanító Danko Vasilová szintén hiányolja, hogy a számukra kitüntetett lokális fontossággal bíró szlovák nemzeti felkelést mint regionális történelmi témát csak sok szervezési gond és órarendbeli konfliktus árán tudja megjeleníteni a saját tananyagaiban.

Ezt a problémát (mármint az országos és helyi tartalmak ütközését) érzékelve döntött úgy a pozsonyi Országos Pedagógiai Intézet történelem szakkollégiuma, hogy a 2014 ősztől tervezett és előkészítés alatt lévő tantervi reform keretében a korábbinál biztosabb alapot teremt a történelem állami művelődési programon belül a regionális történelem számára mind az alapiskolák, mind a gimnáziumok szintjén. Ennek jelzéséül következzen egy idézet a történelem állami művelődési program tervezetéből: *„A történelem mint iskolai tantárgy fő feladata a tanuló mint komplex személyiség történelmi tudatának a kiművelése, továbbá a történelmi tudat folytonosságának a megőrzése abban az értelemben, hogy megtörténjen a helyi, a regionális, az össz-szlovákiai, az európai és a világméretű történelmi tapasztalatok átörökítése.”*

A helyi és a regionális történelem iskolai jelenlétének bebiztosítására irányuló igény az utóbbi időben figyelemre méltó jelenséggé vált. Mindez csak Szlovákiában új, a világ, s főleg Európa más tájain nem, és csak arról van szó, hogy ez az ország manapság jutott abba a helyzetbe, hogy ilyen értelemben is megfogalmazza saját helyzetét és lehetőségeit. Az a tény, hogy igény fogalmazódik meg az iskolákban a helyi és/vagy regionális személyiségek, történelmi jelenségek, épületek stb. szélesebb köztudatba való beemelése iránt, az azért érdekes, mert ez történelemdidaktikai szempontból nem más, mint a nagy nemzeti történelmi narratívákkal szembeni kihívás. Egy olyan folyamatról, egyfajta bomlásról van szó, amely nagyjából egy évtizede világméretűvé kezdett válni, és amely folyamat ugyan egyelőre nem tudott meghatározóvá válni, viszont nem lehet nem létezőnek sem tekinteni. Ennek egyik bizonyítéka, hogy manapság a legmagasabb fórumokon bukkannak fel, fogalmazódnak meg, artikulálódnak a történelemtanításra, ezen belül kifejezetten a regionális történelemre irányuló tervek, irányelvek, elképzelések, igények stb. E tanulmány megírásának idejéhez képest az egyik legfrissebb az a jelentés, amelyet a kulturális jogok speciális ENSZ raportőre, *Farida Shaheed* állított össze és terjesztett az ENSZ 68. Közgyűlése elé New Yorkban 2013. október 24-én. A Shaheed-jelentés – amely alapvetően a kiegyensúlyozott és inkluzív jellegű történelemtanítás érdekében emelt szót –, egyebek mellett ezt mondja: *„A jelentésem számos ajánlást tartalmaz annak érdekében, hogy segítsen a tagállamoknak korrekt oktatáspolitikát kifejleszteni. Köztük van egyebek mellett az, hogy (1) biztosítva legyen a megfelelő arány a helyi, a nemzeti, a regionális és a globális történelem tanulása között; (2) hogy a történelemtankönyvek széles választéka álljon rendelkezésre, s hogy a pedagógusok sokféle kiegészítő tananyagot használhassanak; (3) hogy felhívjuk a figyelmet a történelemtankönyvekben előforduló manipulációkra [...]; (4) és hogy biztosítva legyen a történelemtanárok folyamatos képzése és professzionális továbbfejlesztésének a lehetősége [...]”.*

Vajda Barnabás: A helytörténet és a regionális történelem tanításának lehetőségeiről Szlovákiában

Mindezek után azt a kérést kell feltennünk, hogy miért akarnak a szlovákiai magyar iskolák regionális történelmet tanítani. Miért ragaszkodunk a helyi és regionális történelmi tartalmakhoz, mégpedig a nemzeti (magyar és szlovák) és az egyetemes/világtörténelem *mellett*? Mi a jelenség tudományos alapja? Van-e rá valamilyen történelemdidaktikai magyarázat, vagy csupán emocionális alapon kezeljük és foglalkozunk vele? Előrebocsátom, hogy nagyobb számú konkrét empirikus vizsgálat, kutatás híján kénytelen vagyok bizonyos elméletekre hagyatkozni, ráadásul én a jelenséget kizárólag egy tantárgy, a történelemtanítás viszonylatában, tehát teljesebb összefüggéseiből kiragadva, látom.

Úgy gondolom, hogy egyes szlovákiai magyar pedagógusok és a magyar közösségünk általában túlzó és megalapozatlan várakozásokat fűz a helyi és a regionális történelem tantárgyhoz. Azt várják tőle, hogy általa szorosabb kapcsolat alakul ki a tanulóban a lakóhelyükhöz, a falujukhoz, a régiójukhoz, végső soron a magyar nemzethez. Azt feltételezik, hogy a regionális történelmi ismeretek (természetesen áttételesen) képesek csökkenteni, megállítani a Szlovákiában élő magyarok nagyarányú külföldre áramlását. Legfőképpen pedig az a nézet fűződik hozzá, hogy a szlovákiai magyarok kulturális reprodukciójának ez az erős, sőt talán a legerősebb támasza, amely képes megakadályozni vagy legalábbis lassítani a szlovákiai magyarok asszimilációját. Mindezekre elég csak néhány szlovákiai magyar közéleti-politikai beszédet meghallgatni arról, hogy „*a magyar anyanyelvünk*” „*a magyar történelmünk*” melletti kiállás lehet, mintegy „*a megmaradásunk legfőbb záloga*”. Itt nem egyszerűen a történelmi tudat politikai hasznosítáról van szó. Hanem arról, hogy nemcsak a politikai beszédek szintjén, hanem a meghatározó szlovákiai magyar pedagógiai közbeszédben, sőt az itteni társadalomtudományos élet keretei között is sokan látnak közvetlen összefüggéseket ezek között a jelenségek között.

Itt szeretném megjegyezni az Erdélyben 2012-ben megjelent *A székelység története* c. kézikönyv és tankönyv kapcsán azt az érdekességet, hogy bár a szerzők a könyv elején nem fogalmazzák meg a könyvvel kapcsolatban „*nemzetmentő*” funkciókat, azt finoman megteszi helyettük a könyv hátsó fülszövegén a Hargita Megyei Tanács elnöke, aki a könyv kapcsán a „rendkívüli bátorságra, az igazság iránti elkötelezettségre és a *szülőföld*, a *közösség iránti szeretetre*” mutat rá.

Ezzel csak arra akarok rámutatni, hogy a magyar kultúrterületen egy történelemtankönyvhöz, s még inkább egy kisebbségi regionális történelemtankönyvhöz a laikus közvélemény fűz nemzeti elvárásokat. Holott tudományos bizonyítékok nincsenek, vagy minimálisan ezek a nézetek és vélekedések megkérdőjelezhetők. Jelen tanulmánynak nem célja a történelemtanítás kisebbségi kulturális átörökítésben játszott szerepének részletes elemzése.³ Itt csupán az ún. pluszterher érvet kívánom megismételni, ami nagyon tömören annyit jelent, hogy ha a szlovákiai magyar történelemtanításra ráhelyezzük a nemzetmegőrzés nehéz feladatát, akkor ezzel túlterheljük a tantárgyat, egyúttal véstesen lelassítjuk a modernizációját. Mindez károsan hat a tantárgyra, és jelen esetben hátrányosan hat vissza a regionális ismeretek oktatására.

Akkor hát miért ragaszkodnak egyes szlovákiai magyar pedagógusok (nem tudjuk, hányan vannak), hogy a történelemtanításon belül helye legyen a helytörténet-tanításnak is? Az általam elfogadhatónak tartott egyetlen empirikus érvcsoporthoz a (cseh)szlovák–magyar relációban elvégzett tankönyvkutatások nyújtvák. Ezek alapján⁴ állítható, hogy a Szlovákiában élő magyar nemzetközösség vagy teljesen kimarad a szlovák nagy nemzeti narratívából, annak nem része, vagy ha mégis belekerül a tankönyvekbe, akkor szinte kizárólag konfliktust okozó tényezőként szerepel benne. A szlovák tankönyves állami narratívák ugyanis a szlovák nemzetről és Szlovákiáról szólnak, amely narratívába nem vagy

Vajda Barnabás: A helytörténet és a regionális történelem tanításának lehetőségeiről Szlovákiában

alig-alig férnek bele a magyarok, a németek, a zsidók, a cigányok és mások. Közülük azonban mindenképpen érthetetlen a magyar alkotóelem hiánya, hiszen a többi említett etnikumhoz képest a magyarok nagyon sokáig államalkotó nemzet voltak ebben a térségben.

Nem egy pedagógus elmondja (pl. nyári egyetem vagy tanártovábbképzés során), hogy az a történelem, amely a szlovák történelemtankönyvekből tükröződik (s amit nekik magyarra fordított tankönyvekből kell/kellene tanítaniuk), az a kép idegen, távoli, érdektelen számukra, mert nem az ő történetük. Újra csak nem kívánám ezt tovább elemezni, főleg mivel az egy különálló témához, a már-már tarthatatlan szlovákiai tankönyvpolitika és kritikájához vezetne. Csupán röviden megállapítom, hogy a szlovák történészek által szlovákul (azelőtt pedig csehül) írt történelemtankönyvekben nem a mi történeteink vannak, még akkor sem, ha ezeket a tankönyveket lefordítják magyarra. Ez nem a mi narratívánk.

Mindazonáltal nekünk nem felel meg a mai magyar állam narratívája sem, mert az viszont nem tükrözi a mai szlovákiai valóságot. Ezért saját narratívát akarunk magunknak, sőt erre van szükségünk.⁵ A szlovákiai magyar közösség történelme a magyar nép és nemzet története, melynek tagjai hosszú ideig éltek itt. Közülük nagyon sokan ma is magukénak érzik ennek a térségnek a történelmét, amely ma Szlovákia, és amely nagyon sok szempontból ma is a magyar kulturális térnek is (!) a része, amiként ugyanezen az elvi állásponton áll a székelység történetét összefoglaló erdélyi regionális tankönyv is.⁶ De hogy még tovább bonyolítsam a dolgot, arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy ennek a tételnek a radikális értelmezésével a régióismeret tantárgy annak a magyar állami történelemtanításnak a kompenzációja, amely Szlovákiában hivatalosan nem létezhet. Én azt gyanítom, hogy egyes történelemtanárok ezt utóbbit *akarják* érteni a régióismeret alatt.

Egy egész sor érv áll rendelkezésre arra, hogy a regionális történelem Szlovákiában miért találja nagyon nehezen a helyét az iskolai oktatásban. A helyi vagy regionális történelem egyszerűen nem illik bele a hivatalos Szlovákia által folytatott „*nagy szlovák nemzeti narratívába*”.⁷ Annak ellenére, hogy a történelemdidaktikusok és egyes nemzetileg kevésbé elkötelezett történészek némi gúnnal emlegetik ezt a jelenséget, a mindenkori szlovák oktatáspolitikai mindig is hangsúlyozta a nemzeti szempontú történelemoktatásba vetett hitét, azt mindig is célul tűzte és azt következetesen szorgalmazta, folytatta.

A helyi vagy regionális történelem nem illik bele Szlovákia tankönyves rendszerébe. Itt nemcsak az ország rendkívül zárt (évfolyamonként egytankönyves) és rugalmatlan tankönyvkiadási rendszeréről van szó, hanem főleg arról az összeférhetetlenségről, melynek eredményeként a történelemtankönyvekben nincs mód megjeleníteni, a pedagógiai alapprogramokban pedig nincs mód helyet találni a helyi vagy regionális történelmi tartalmakat.

A helyi vagy regionális történelem azért sem található a helyét, mert – lényegében a fentiekből következően – az egész szlovákiai tanügyi rendszer erősen, sajnos túlzottan tankönyvalapú, tankönyvcentrikus, már-már tankönyvfetiszta. Egy efféle keretben szinte semmi esélye nincs sem a bekerülésre, sem a fennmaradásra egy olyan (nem kötelező) tantárgynak, amelyhez nem tartozik tankönyv. (Bár nem is kell, hogy tartozzon hozzá, hiszen a tantárgy lényege nem a frontális oktatás, hanem a tanulók maximális aktivitása.) Mindez történik egy olyan államban, ahol a mindenkori populista miniszterek mint aranyborjút táncolják körül a „*központi ingyenes egytankönyvek*” rendszerét. És egy olyan államban, ahol egy olyan primitív rendszer él, amelyben a mindenható centrum képtelen értékelni, felemelni, jutalmazni, csatlakoztatni a progresszív helyi ötleteket, kezdeményezéseket, legjobb

Vajda Barnabás: A helytörténet és a regionális történelem tanításának lehetőségeiről Szlovákiában

gyakorlatokat. És a legszomorúbb, hogy a „fent” nem is tudja, mindezt hogyan kellene tennie.

A helyi vagy regionális történelem esélytelen továbbá azért, mert – ha nem kötelező vagy ún. keresztantárgyként kezeljük – az efféle stúdiókat sok pedagógus a „rendes” tanítás megzavaróinak tartja. Egyfelől a pedagógusok évek óta panaszkodnak a túl sok tananyag miatt, másfelől valakik éppen most akarják beerőltetni a helyi vagy regionális történelem tanítását az amúgy is túlsúlyos tantárgyrendszerbe? Miközben tudjuk, hogy a történelem a szeretett tantárgyak listája utolsó helyein tanyázik (nem utolsósorban a tantárgy módszertani elavultsága miatt). Márpedig ezen a ponton semmilyen kompromisszum vagy elmozdulás nem körvonalazódik. Mindehhez már csak apróság, hogy 2014-től az alapiskolák történelem-tanóraszámát tovább fog csökkenni: az 5–9. évfolyamokban heti 1+1+1+1+2 órára. S miközben az Országos Pedagógiai Intézet azon küszködik, hogy enyhítse a nyomást a pedagógusokon a túlsúlyos történelem-tananyag csökkentésével, vajon hol maradna hely és idő a helyi vagy regionális történelmi tartalmak kötelező tantárgyakba való beemelésére?

Ezek után a formai-szerkezeti érvek után következnek a legnyomósabb szakmai érvek arra, miért problémás a helye a lokális vagy regionális történelemnek mint iskolai tantárgynak a kötelező, de akár a szabadon választható tantárgysávban: Azért, mert ehhez módszertani forradalomnak kellene történnie Szlovákiában, ezen belül kitüntetetten a szlovákiai magyar iskolákban. A helyzet ugyanis az, hogy – már amennyit erről a területről empirikusan tudunk⁸ – a szlovákiai iskolákban a történelemtanítás alig-alig vagy szinte egyáltalán nem tudott módszertanilag megújulni. A korszerű történelemdidaktikai ismeretek híján gyakorlatilag ugyanazok az eljárások és módszerek nevezett ál-módszerek kerülnek alkalmazásra ma is, mint amelyek a kommunizmusban voltak használatosak: azaz a kizárólag osztálytermi térben megvalósítandó szájbarágós frontális módszerek. (Amit egyes pedagógusok mostanság vizuálisan fantáziadús, ámde pedagógiailag teljesen haszontalan prezentációkkal álcáznak.) Márpedig a helyi vagy regionális történelem *mint tudati tényező* kialakításának a tanulói részvétel elengedhetetlen feltétele, ez pedig csak aktív, konstruktív és produktív alapú módszerekkel valósítható meg. Ha a lelketlen magolás helyett a képességfejlesztő tevékenységeket szorgalmazzuk, vagy ha idomítás helyett szemlélet- és világkép-kialakítást tűzünk célul, akkor ezekben a folyamatokban a tanulóknak muszáj részt venniük.

Amennyiben a helyi és a regionális történelmet keresztantárgyként kezeljük, az felveti azt a problémát, hogy mindenáron a történelemnek kell-e befogadnia a regionális értékek tanítását. Csak a történelem ügye ez? Vagy van hozzá közük más tantárgyaknak is? Ez nem elhanyagolható kérdés, hiszen ha a regionális értékeknek van közük a magyar nyelvhez és irodalomhoz vagy a földrajzhoz vagy a honismerethez stb., akkor csak úgy lehet értelmes célt tűzni ez elé a keresztantárgy elé, ha az érintett tantárgyak közösen összehangolják a lépéseiket. Márpedig Szlovákiában a tantárgyi bizottságok működése külön-külön is roppant problematikus, nemhogy a különbözőek összehangolt együttműködése. Az pedig teljesen elképzelhetetlen a szlovákiai viszonyok között, hogy a rendkívül tagolt iskolai belső életben majd éppen a regionális értékek miatt fognak a tantárgybizottságok összeborulni.

A következőkben a külső nézőpont fontosságára szeretném felhívni a figyelmet. A regionális oktatás a világ más tájain általában világosan meghatározott keretek között szokott történni, azaz földrajzilag és szellemileg jól körülhatárolható régiókhoz kapcsolódik. Például Bajorországban vagy Hannoverben nem nyelvi alapon zajlik, hanem a tényleges kulturális elkülönülés alapján. Ide tartozik, hogy ezeken a területeken a külső környezet (a politikai elit éppúgy, mint a laikus közvélemény) egyaránt ismeri, elismeri, méltányolja,

Vajda Barnabás: A helytörténet és a regionális történelem tanításának lehetőségeiről Szlovákiában

üdvözlő, elfogadja a régió létét, annak minden vonatkozását: dialektusát, helyi szokásait, ételeit, tankönyveit, speciális ünnepeit. A helyi és a regionális történelem iskolai oktatása összefügg az emlékezetpolitikával is. Azzal, hogy az állam (mint egész) mennyire méltányolja a saját részei kulturális különállását, mennyire tartja azt üdvözlendőnek vagy éppen károsnak. Érthető, ha és amikor egy régió szempontjából fontos ő saját maga, de fontos-e ugyanaz az egész állam szempontjából? És mi teszi fontossá a régiót az állam szempontjából? Konkrétan miért volna fontos Szlovákiában a magyar régió(k) kulturális és nyelvi különállásának reprezentálása az iskolában? Horribile dictu: Szlovákia még azt sem oldotta meg, hogy a szlovák tanulóknak szóló történelemtankönyvek hűen tükrözzék az ország szociális-nemzetiségi valóságát (hogy a szlovákokon kívül élnek itt mások is), sem azt, hogy a szlovák nyelvű tankönyvek tükrözzék ennek a kis országnak a szlovák etnikumon belüli kulturális-regionális különbségeit (hogy Pozsonyon kívül van Árva és Sároserperjes), nemhogy egy-egy magyarul tanuló régióét. Minden hosszas magyarázkodás helyett hát Szlovákia tekintetében csak csöndben azt kérdelem: Van valaki ebben az országban, aki méltányolni tudná a magyarok régióit?

Összegezve az ellenérveket azt kell mondanom, hogy egy olyan rugalmatlan iskolarendszerben, mint amilyen a szlovákiai, a helyi és a regionális ismeretek oktatására szinte semmi esély nincs.

Végül szeretném felhívni a figyelmet arra a terminológiai-tartalmi problémára, hogy a magyarban a regionális történelemtől szólni hajlamosak vagyunk a helyi történelem szinonimájáról beszélni. Csakhogy a külföldi szakirodalomban a „regionális” egyértelműen a lokális felett áll, annál több, egy fizikailag nagyobb egység. (A fentebb idézett Farida Shaheed is ebben az értelemben használja a fogalmat.) Számomra ez azért fontos szempont, mert ebben az értelemben nagyon is helyénvalónak tartanám egy regionális, azaz közös közép-európai történelmi tartalom (mint az állami művelődési programok alternatívája) bevezetését az iskoláinkba. A neve lehetne: Visegrádi regionális curriculum (Regionálne vyšehradské kurikulum; Visegrad Regional Curriculum). Személy szerint nagyon is azonosulni tudnék egy ilyenféle regionális közép-európai szemlélettel, mert számomra – s tudom, hogy nem vagyok egyedül – ez a térség egy közös és vállalható történelmi régiót képez. Amikor tehát azt mondom, hogy nem hiszek a helyi és regionális történelemnek a szlovákiai szlovák és szlovákiai magyar iskolákban való meghonosodásában, ugyanakkor azt is mondom, hogy nagyon is magaménak vallom a magyar, lengyel, cseh, szlovák és osztrák iskolai történelem curriculumok összehangolásának az ötletét, mert ez a mi természetes és közös regionális történelmi örökségünk – ha akarnánk, sem tudnánk tőle megszabadulni.

IRODALOM

- AKTEKIN, Semih – HARNETT, Penelope – ÖZTÜRK, Mustafa – SMART, Dean (eds.) (2009): *Teaching History and Social Studies for Multicultural Europe*. Harf Egitim, Ankara.
- BŐSZÉNÉ SZATMÁRY–NAGY Anikó – GERGELY Endre – PERAGOVICS Ferenc (2011): *Múltunk határok nélkül*. Esztergom és környéke a kezdetektől az Iszter-Granum Eurorégióig, Esztergom.

Vajda Barnabás: A helytörténet és a regionális történelem tanításának lehetőségeiről Szlovákiában

- FERENCZ S. Alpár – HERMANN Gusztáv Mihály – NOVÁK Károly István – ORBÁN Zsolt (szerk.) (2012): *A székelység története. Kézikönyv és tankönyv az általános iskolák VI. és VII. osztályai (valamint minden érdeklődő) számára*. Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont, Székelyudvarhely.
- HRBÁČSEK–NOSZEK Magdolna (2011): *Regionális tudat az iskolában*. AB-ART, Ekecs.
- HORVÁTHOVÁ, Kinga – HARGAŠ, Martin – BRŤKOVÁ, Milada (2006): *Historicko-pedagogický vývoj novodobého školstva na Slovensku*. Sapientia, Bratislava.
- JOVANKOVIČ, Samuel (2012): *Dejepis v pedagogických dokumentoch a vo vyučovaní*. Štátny pedagogický ústav, Bratislava.
- KAPOSI József – KORPICS Zsolt – VAJDA Barnabás (2011): *Az én hősem – a te ellensed*. Beszámoló a Visegrádi Négyek országainak prágai történész és történelemtanítási konferenciájáról. Prága, 2011. december 1-3. *Történelemtanítás, (XLV.) Új folyam II. évf. 4. sz.*
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2012/01/kaposi-jozsef-%E2%80%93-korpics-zsolt-%E2%80%93-vajda-barnabas-az-en-hosom-%E2%80%93-a-te-ellensed-02-04-10/>
- KRATOCHVÍL, Viliam (2011): Etnikai sztereotípiák a történelemtankönyvek mi és ők konstrukcióiban. Magyarra fordította: Vajda Barnabás. *Történelemtanítás, (XLV.) Új folyam II. 3. sz. (hiv. a. 02-03-03)*
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/10/viliam-kratochvil-etnikai-sztereotipiak-a-tortenelemtankonyvek-mi-es-ok-konstrukcioiban-02-03-03/>
- NOGOVÁ, Mária – REITEROVÁ, Monika (eds.) (2009): *Kurikulum a učebnice z pohľadu pedagogického výskumu*. Štátny pedagogický ústav, Bratislava.
- OTČENÁŠOVÁ, Slávka (2010): *Schválená minulosť*. Acta Facultatis Philosophiae Universitatis Šafarikianae 8, Košice.
- PÉK László (szerk.) (2010): *Galánta és környéke. A helyi értékek megismerését segítő kiadvány*. Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Galánta.
- ŠUBRT, Jiří (ed.) (2010): *Historické vědomí jako předmět badatelského zájmu: teorie a výzkum*. ARC – Vysoká škola politických a společenských věd, Kolín.
- VELLA, Yosanne (2009): *In Search of Meaningful History Teaching*. HTEN, Malta.
- VAJDA Barnabás (2007): Modernizálódó történelemtanítás – kisebbségi helyzetben. *Iskolakultúra, XVII. évf. 11-12. sz., 110–119.*
- VAJDA Barnabás (2009): *Magyarságkép a csehszlovákiai történelem tankönyvekben 1950-1993*. In: *A magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században*, 259-282. Szerk. HORNYÁK Árpád – VITÁRI Zsolt. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- VAJDA Barnabás (2010): *Dejepis ako súčasť kultúrnej reprodukcie na školách s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku*. In: *Historie-Otázky-Problémy 2* 177-181. Zdeněk Beneš (ed). Ústav českých dějin FF UK, Praha.
- VAJDA Barnabás (2011): *Analysis of some Slovakian History Textbooks*. Yearbook of the International Society for History Didactics. Wochenschau Verlag, Schwalbach, 147-158.
- VAJDA Barnabás (2013): *Trianonská problematika a (česko-)slovenské učebnice dejepisu*. In: MICHELA, Miroslav – VÖRÖS László a kol.: *Rozpad Uhorska a trianonská mierová zmluva: k politikám pamäti na Slovensku a v Maďarsku*. Historický ústav SAV v Prodama s.r.o., Bratislava, 185-204.

Vajda Barnabás: A helytörténet és a regionális történelem tanításának lehetőségeiről Szlovákiában

- VAJDA Barnabás – DEÁK Irén – ELEK József (2013): Miért elfogadhatatlanok számunkra a szlovákból fordított történelemtankönyvek? *Történelemtanítás, (XLVIII.) Új folyam IV. évf. 2. sz.* (hiv. a. 04-02-11)
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/07/vajda-barnabas-%E2%80%93-deak-iren-%E2%80%93-elek-jozsef-miert-elfogadhatatlanok-szamunkra-a-szlovakbol-forditott-tortenelemtankonyvek-04-02-11/>
- VÖRÖS László (2010): *Analytická historiografia versus národné dejiny. „Národ” ako sociálna reprezentácia.* Edizioni Plus, Pisa University.

JEGYZETEK

- ¹ A Régióismeret tartalmi leírása szlovákul elérhető itt: www.mindedu.sk, ill. a lenti linken http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program/Statny-vzdelavaci-program-pre-2-stupen-zakladnych-skol-ISCED-2/Prierezove-temy/Regionalna-vychova_alej.
- ² PI. PÉK László (szerk.) (2010): *Galánta és környéke. A helyi értékek megismerését segítő kiadvány.* Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, Galánta.
- ³ A gondolat részletesebb kifejtését lásd: VAJDA Barnabás (2007): Modernizálódó történelemtanítás – kisebbségi helyzetben. *Iskolakultúra XVII. évf., 11-12. sz., 110–119.* és VAJDA Barnabás (2010): *Dejepis ako súčasť kultúrnej reprodukcie na školách s vyučovacím jazykom maďarským na Slovensku.* In: *Historie-Otázky-Problémy 2 (2/2010) 177-181.* Zdeněk Beneš (ed). Praha: Ústav českých dějin FF UK.
- ⁴ VAJDA Barnabás (2009): *Magyarságkép a csehszlovákiai történelem tankönyvekben 1950-1993.* In: *A magyarságkép a közép-európai tankönyvekben a 20. században, 259-282.* Szerk. Hornyák Árpád, Vitári Zsolt. Pécsi Tudományegyetem, Pécs; VAJDA Barnabás (2011): *Analysis of some Slovakian History Textbooks.* Yearbook of the International Society for History Didactics 2011. Wochenschau Verlag, Schwalbach, 147-158.; VAJDA Barnabás (2013): *Trianonská problematika a (česko-)slovenské učebnice dejepisu.* In: Michela, Miroslav–Vörös, László a kol.: *Rozpad Uhorska a trianonská mierová zmluva: k politikám pamäti na Slovensku a v Maďarsku.* Bratislava : Historický ústav SAV v Prodama s.r.o., 2013, 185-204.; OTČENÁŠOVÁ, Slávka (2010): *Schválená minulosť.* Acta Facultatis Philosophiae Universitatis Šafarikianae, Košice, 8.
- ⁵ VAJDA Barnabás – DEÁK Irén – ELEK József (2013): Miért elfogadhatatlanok számunkra a szlovákból fordított történelemtankönyvek? *Történelemtanítás, (XLVIII.) Új folyam IV. évf. 2. sz.* (hiv. a. 04-02-11)
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/07/vajda-barnabas-%E2%80%93-deak-iren-%E2%80%93-elek-jozsef-miert-elfogadhatatlanok-szamunkra-a-szlovakbol-forditott-tortenelemtankonyvek-04-02-11/>
- ⁶ FERENCZ S. Alpár – HERMANN Gusztáv Mihály – NOVÁK Károly István – ORBÁN Zsolt (szerk.) (2012): *A székelység története. Kézikönyv és tankönyv az általános iskolák VI. és VII. osztályai (valamint minden érdeklődő) számára.* Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont, Székelyudvarhely, 4.
- ⁷ KRATOCHVÍL, Viliam (2011): Etnikai sztereotípiák a történelemtankönyvek mi és ők konstrukcióiban. Magyarra fordította: Vajda Barnabás. *Történelemtanítás (XLV.) Új folyam II. évf. 3. sz.* (hiv. a. 02-03-03)
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/10/viliam-kratochvil-etnikai-sztereotipiak-a-tortenelemtankonyvek-mi-es-ok%E2%80%9D-es-ok%E2%80%9D-konstrukcioiban-02-03-03/>
és VÖRÖS László (2010): *Analytická historiografia versus národné dejiny. „Národ” ako sociálna reprezentácia.* Pisa : Edizioni Plus, Pisa University.
- ⁸ HBÁCSEK-NOSZEK Magdolna (2011): *Regionális tudat az iskolában.* AB-ART, Ekecs.